

İstanbul'un Agroekolojik Dönüşümü için Yol Haritası: Gıda Stratejisi için Öneriler

Birleşmiş Milletler 2022 Haziran ayında yayınladığı bir rapor ile, dünyamızın şimdiye kadarki en ciddi gıda, enerji ve ekonomik krizin eşliğinde olduğuna dikkat çekti.

Covid-19 salgınıyla tırmanan gıdaya erişim sorunu, Rusya-Ukrayna savaşının etkisiyle daha da derinleşti. Bunun yanında ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar, çatışmalar, güvensizlik, dezenformasyon, aşırı hava olayları ve iklim değişikliği de gıda krizini her geçen gün derinleştiriyor.

Ancak gıdaya erişim ve açlık sorununun asıl nedeni gıda üretimi ve bulunabilirliği ile ilgili değil! Aksine hem salgınlar hem çatışma ve savaşlar hem de iklim krizi, yaygın/konvansiyonel gıda üretim, tüketim ve dağıtım sistemlerinin ne kadar kırılabilir, zayıf, çarpık, bağımlı ve adaletsiz olduğunu kanıtlıyor. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), açlık sorununun gıdanın miktarıyla değil, adaletsiz dağıtılmasıyla ilgili olduğunu altını çiziyor. Araştırma kuruluşlarının hazırladığı bilimsel raporlar, gezegendeki tarım alanlarında agroekolojik üretim yöntemlerinin kullanılmasının yanı sıra hayvansal ve bitkisel üretim konusunda dengeli bir planlama ile dünya nüfusunun sağlıklı ve yeterli beslenebileceğini ortaya koyuyor.

Agroekolojik üretim yöntemleri, yerel üretim ve tüketim, gelir adaletsizliğinin önlenmesi ve adaletli dağıtım için gerekli mekanizmaların hayata geçirilmesi ile açlık ve yetersiz beslenme sorunu çözülebilir.

Şehirlerde yaşayanların sağlıklı ve makul fiyatlı gıdaya erişmesi, hükümet ve yerel yönetimlerin hem tarımsal üretim hem de dağıtım ve pazarlama yöntemleri konusundaki politikalarını dönüştürmeleri ile mümkün olabilir.

Ekolojik, ekonomik, sağlıklı ve sosyal açıdan adil ve sürdürülebilir bir dönüşüm, şehir çevresinde ve mahallelerde yapılacak tarımsal üretimde agroekolojik ilkelerin benimsenmesinin yanı sıra, gıda atıklarının dönüştürülmesi, üreticiden tüketiciye doğrudan pazarlama, iklim ve doğa dostu lojistik uygulamaların devreye sokulması ile mümkün olabilir.

Bunun için öncelikle üretici ve tüketici ihtiyaçları, su, toprak ve tohum varlığı, üreticiden tüketiciye doğrudan pazarlama ve istihdam olanakları, kısa mesafeli lojistik, iklim değişikliğine uyum gibi konularda mevcut durum tespitinin yapılmasından sonra ortaya konulacak politika ve strateji belgelerinin karar vericilerden sivil toplum kuruluşlarına, üretici ve tüketicilere kadar tüm tarafların katılımı gözetilerek hazırlanması önemlidir. Bu belgede özellikle çocuklar, hamileler, işsizler, mülteciler gibi hassas ve dezavantajlı grupların gözetilmesi gerekir.

Gıda sistemleri üzerinde baskı oluşturan en önemli etkenlerden biri de şehirleşme. Giderek daha fazla insan kırsaldaki üretim alanlarını terk edip kentlere göç ediyor. Dünya nüfusunun %55'i şehirlerde yaşıyor ve %85'i 50 bin kişilik bir yerleşimde veya şehir merkezine 3 saat uzaklıkta yaşıyor. Şehirler gezegenin yüzeyinin yüzde 3'ünü kapsasa da gezegenimizi en çok

kirleten ve tehdit eden faaliyetler şehir yaşamı kaynaklı. Örneğin küresel karbondioksit salımlarının yaklaşık üçte ikisine şehirler neden oluyor.

BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi'ne (ECOSOC) göre, 2050'ye kadar dünya nüfusunun yüzde 68'inin şehirlerde yaşaması öngörülüyor. Türkiye'de ise bu oran çoktan aşıldı. Dünya Bankası verilerine göre, Türkiye'de 2020 yılında kentsel alanlarda yaşayanların nüfusa oranı %76'ya ulaştı.

Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul 153 bin ton ile kendi buğday tüketiminin ancak %5,3'ünü karşılayabiliyor. Başlıca yaş sebze ve meyvelerde bu oran genellikle %1'in altında.

Bu noktada merkezleşme ve gıdanın uzun mesafeler kat ederek kentli tüketiciye ulaşması, kent nüfusunun artmasıyla doğru orantılı olarak tırmanan gıda güvensizliği sorununu karmaşık hale getiren olgulardan biri. Gıdanın ve tarımsal girdilerin kilometrelerce öteden, hatta yurt dışından döviz ödenerek tedarik edilmesi, üretici ile tüketicinin arasındaki mesafenin giderek açılmasına ve aracı payları nedeniyle ürünün fiyatının artmasına neden oluyor. Bu sorunlara neden olan merkezleşmenin yerine yerelleşme ile birlikte olabildiğince kendine yeten, döngüsel üretim sistemlerinin benimsenmesi ile, hem karbon salımının azalması, hem çok fazla aracının devrede olmaması ile fiyat avantajının sağlanması, hem de denetim mekanizmalarının daha iyi işlemesi gibi çözümler ortaya çıkıyor.

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği olarak, Mercator Vakfı mali desteği ile Türkiye'den Mekanda Adalet Derneği ve Avrupa'dan Avrupa Yerel Demokrasi Birliği ALDA (European Association for Local Democracy) desteği, Portekiz'den K-Evolution ve Türkiye'den Marmara Belediyeler Birliği ortaklığında yürüttüğümüz, THE:PLACE Programı çerçevesindeki "İstanbul ve Setúbal'da Yerel Yönetimler ile Yerel Gıda Sistemini Dönüştürmek" projesi kapsamında İstanbul'un yerel gıda sisteminin dönüşümüne katkı sağlamayı amaçladık. Bu kapsamda belediyeler ve sivil toplum başta olmak üzere İstanbul tarım-gıda sisteminin farklı paydaşları ile bir araya geldiğimiz toplantıların çıktılarını temel alarak, İstanbul ve tüm diğer il ve ilçelerimiz için hazırlanabilecek gıda strateji belgeleri ya da eylem planları için önerilerimizi bu belgede belirli başlıklar altında derlemeye çalıştık.

Mevcut Durum Analizi

Ekolojik, sağlıklı, adil, sürdürülebilir gıda sistemlerini destekleyecek ve geliştirecek tüm faaliyetlere yol gösterici olacak politika veya strateji belgelerini ve buna bağlı olarak hazırlanacak stratejik eylem planı ya da yol haritasını oluşturmanın ilk aşaması, mevcut durumu tüm detayları ile masaya yatırmak ve bir rapor haline getirmektir.

Mevcut Durum Analizi'nde, belediye birimleri arasındaki iş bölümüne, diğer belediyeler, kamu kurumları ve özel sektörle işbirliği şartlarına, olumlu ve olumsuz durumlara mutlaka değinilmelidir. Belediyelerin sorumlu olduğu alanlar ile sorumluluk alanına girmeyen alanlar ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Belediyeler, durum tespiti ve değerlendirme sürecinde diğer kamu kurumları ve diğer belediyeler, konunun uzmanı sivil toplum örgütleri, üretici örgütleri, üniversiteler, araştırma kurumları ve bilim insanları ile işbirliği yapmalı, ortak toplantılar düzenlemeli, gerekli durumlarda danışmanlık ve benzeri hizmetler almalıdır.

Bu süreçte kent bostanları gibi yerelde hali hazırda işleyen örnekler ile dünyadaki ekolojik, sağlıklı, adil, sürdürülebilir modelleri, uygulamaları ve sistemleri araştırmalı; vatandaşların beklentilerini tespit etmek amacı ile yerelde muhtarlar ve tüketici örgütleri başta olmak üzere gıda konusunda çalışan sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapılmalı, halka yönelik anketler düzenlenmelidir.

Bu analizler kaynağından tüketiciye mevcut tedarik zincirlerini, paydaşlarını; ticari hacimlerini; tarımsal üretim alanlarını; yerel çeşitler başta olmak üzere çeşitliliği; üretim hacmini; ekonomik durumu yetersiz kırılgan grupları ve ihtiyaçlarını; sulak alanlar, endemik türler gibi korunması gereken alanları ve türleri; mevcut geleneksel modelleri ve iyi uygulamaları; üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarını, sorunlarını, tarımsal girdi ihtiyaçlarını, üretim ve pazarlama zorluklarını muhakkak kapsamalıdır. Farklı analizler haritalanarak kesişim alanları tespit edilmelidir.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı Oluşturmak, İşbirliklerini Geliştirmek ve Katılımcılığı Sağlamak

Sağlıklı biçimde uygulanabilecek eylem planlarını hayata geçirebilmek için öncelikle katılımcılık, kapsayıcılık, konuları sosyal, ekonomik, ekolojik, sağlık, vb. tüm boyutları ile ele alacak bütüncül bir yaklaşım, yerellik, gıda adaleti, sağlıklı ve güvenli gıda, dirençlilik, onarıcılık, döngüsellik, sürdürülebilirlik, siyaset üstü duruş, şeffaflık gibi tüm temel ilkelerin tanımlandığı ve mevcut durum analizinde de belirtildiği üzere tüm paydaşların katılımı ve desteği alınarak hazırlanmış bir politika/strateji belgesine ihtiyaç vardır.

Herhangi bir eylem planının işe yarayabilmesi için üç unsurun bir arada gerçekleşmesi gerekir:

- Üreticinin, vatandaşların ve sivil toplumun desteği
- Tüm belediyeler ve belediye meclisi üyelerinin desteği
- Uzun vadeli ve bütüncül düşünme ve kararlılık

Belediyelerin neyi, neden yaptığını kent sakinlerine, tüm paydaşlara, üreticilere açık ve net bir şekilde aktarması, sürecin herkes tarafından şeffaf bir şekilde izlenmesini sağlamak, atılacak adımların belki de en önemlisidir. Belediye meclisi üyeleri ve ilgili birim çalışanlarının yanı sıra, kamu farkındalığının yaygın bir şekilde sağlanması, eylem planlarına desteği artırır. Bu nedenle tüm paydaşlar, üreticiler ve halk ile iletişimi ön planda tutmak çok önemlidir. Dolayısı ile bir strateji belgesinin genelde atlanan olmazsa olmaz bir parçası da iletişim stratejisidir.

Eylem planları muhakkak kademeli/aşamalı olarak planlanmalıdır. Neyin mümkün olduğunu belirlemek, yöntemlerin etkinliğini ölçmek, maliyetleri ortaya çıkarmak ve uygulamaların

etkinliğine ilişkin göstergeleri belediye meclisine detaylı biçimde sunabilmek için yapılacak projelerin, modellerin, uygulamaların iyi tasarlanması gerekir. Belediyelerin, denemeleri ve pilot uygulamaları önce kendi alanlarında veya lider üreticiler ile gerçekleştirmesi, bu süreçlere üretici örgütleri ve ziraat odaları başta olmak üzere tüm paydaşların katılımını sağlaması ve katılımı mümkün olmayanlar için bilgilendirici ve eğitici faaliyetler yürütülmesi önemlidir. Daha sonra başarılı örnek projeler, belediye personelleri, uzmanlar, sivil toplum örgütleri, üretici örgütleri, ziraat odaları ve lider çiftçiler aracılığı ile diğer üreticilere ve belediyelere aktarılmalıdır.

Yaşadığımız krizler bize bir kez daha göstermiştir ki bir stratejik planın başarısı riskleri ön görmeyi gerektirir. Bu sebeple risk yönetimi stratejik planın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Proje sürecinde farklı paydaş grupları ile yaptığımız toplantılarda bu konuda dile getirilen bazı sorunlar ve çözüm önerileri aşağıdaki gibidir:

- Kurumlar arasında hatta aynı belediyenin farklı birimleri arasında koordineli çalışma noktasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar ancak kurumlar arası ve içi iletişim/bilgilendirme, işbirlikleri, ortak eylem planları ile çözülebilir. Yetki ve sorumluluk alanları dikkate alınmalı ve/veya tanımlanmalıdır. Bilgi ve veriler paylaşımına açık olmalıdır.
- Gıda konusundaki çalışmalar için belediyelerin tüm müdürlüklerini kapsayacak birer eylem planı hazırlanmalıdır. Bu eylem planı kapsamında sürecin farklı aşamalarında görevli olacak birimlerin görevleri net olarak tanımlanmalı ve farklı noktalarda ihtiyaç duyulacak birimlere ilişkin her detay tariflenmelidir.
- Sivil toplum, üniversiteler, üretici örgütleri, yerel yönetimler başta olmak üzere farklı paydaş gruplarının bir araya gelmesi için ortam ve şartlar oluşturulmalı ve bu, sistemli hale getirilmelidir.
- Gıda politika ve uygulamalarına ilişkin süreçler çok farklı bütçe kalemlerine sahip olduğu ve gerekli bütçeleri öngörmek zor olabildiği için, belediyelerin mevcut harcama politikalarıyla ilerlemek sorun yaratabilir. Bu nedenle gıda politikası üretimine ve politikaların uygulanmasına yönelik bir adım olarak belediyelerin satın alma politikaları üzerinde çalışılması ve bu alanda yapılacak çalışmaların maliyetleri için önceliklendirme çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekir.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gıda Konseyi'nin, kent konseyleri tarım gıda çalışma gruplarının ve çeşitli gıda platformu ve ağlarının katılımcı, aktif, sistemli bir şekilde çalışmasına ve işbirliğine yönelik sorunların aşılması gerekmektedir.
- Planlamadan uygulamaya geçerken gerçekçi modeller üretmekle ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Küçük ölçekli, uygulanabilir, modellenebilir, yaygınlaştırılabilir pilot projelere ihtiyaç vardır. Bu tip projeler katılımcılığı ve motivasyonu da besleyecektir.
- STK'lar belediyelerde muhatap bulmakta zorlanıyor. Belediyelerin işleyişi STK'lar için yeterince anlaşılır değil. Belediyeler-STK'lar arasında iletişim mekanizması eksikliği var. STK'larda da çalışmalar gönüllülük esasına dayandığı için işbirliklerinde sürdürülebilirlik sağlanamayabiliyor. Katılımcılık ve motivasyona yönelik sorunlar var.

- Belediyelerin, sivil toplumun, üretici örgütlerinin, özel sektörün, üniversitelerin birbirlerinin uygulamalarından haberdar olabilmelerine imkân tanıyacak platformlar oluşturulmalı. Böylelikle her bir iyi uygulama, farklı bir belediyenin ilham kaynağı olabilir.
- Gıda konusu kesinlikle tek bir disiplinin bakış açısından çözümlenemeyecek bir konu olduğu için gıda alanında çalışan belediyelerde çok disiplinli ekipler oluşturulmalıdır.
- Gıda atığının ve israfın en aza indirilmesi, yerel/bölgesel döngüsel sistemlerin kurulması muhakkak strateji planının bir parçası olmalıdır. Çöplerin yerinde ayrıştırılması ve gıda atıklarının kompost olarak değerlendirilerek tarımsal girdi olarak kazanılması önemlidir.
- Kanal İstanbul gibi mega projelerin, termik santral ya da madencilik faaliyetlerinin tarım alanları üzerindeki etkilerinin göz önünde bulundurulması, tehdit altındaki tarım arazilerinin koruma altına alınmasını sağlayacak kararların alınması ve alternatif çözümlerin geliştirilmesi gereklidir.

Mevzuat ve Mevzuata Dair Uygulamalar

Yapılan toplantılarda mevzuata dair aşağıdaki konular ön plana çıkmıştır:

- Plansız kentleşme ve imar kanununun delinmesi üretim alanlarının yok olmasına sebep olmaktadır. Kırsal alanların ve tarım alanlarının korunması, imara açılmalarının önüne geçilmesi, amaç dışı kullanımlarının engellenmesi gerekmektedir.
- Tarımsal sit alanlarının üstündeki baskıya karşı durulmalı, bu bölgelerdeki üreticileri destekleyecek stratejiler, planlar hayata geçirilmelidir. Tarımsal sit alanlarına ilave edilmesi uygun bölgeler için girişimde bulunulması gereklidir.
- Kırsal mahalle statüsünün yaygınlaştırılması ve bu bölgelerdeki üreticileri destekleyecek stratejiler ve planların hayata geçirilmesi gerekir.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesince geçmiş dönemlerde alınmış bir karar olan 20.000 m² arazi olmadan tarım amaçlı inşaat yapılamaması ile ilgili düzenleme, belirli amaçlarla sınırlı olmak kaydı ile değiştirilmelidir.
- Tarımsal Üretimin Planlanması Hakkında Yönetmelik vb. mevzuatların hazırlanma süreçlerine belediyeler, kent konseyleri, üretici örgütleri ve sivil toplum kuruluşları olarak müdahil olunmalıdır.

Doğru Bilgiye Ulaşmak ve Bilginin Paylaşımı

Stratejik bir planın olmazsa olmazı iletişim stratejisi, onun da olmazsa olmazı kullanılan kavramların tanımlanması, ortak bir terminoloji ve anlaşılabilir bir dildir. Böylesi bir çalışmada bir yandan organik tarım, iyi tarım gibi mevzuatı olan konularda bilgi kirliliğinin önüne geçilmeli, bir yandan da farklı biçimlerde tanımlanabilen agroekoloji, doğal tarım gibi

kavramlara açıklık getirilmelidir. Tüm bu kavram ve terimler çiftçilerin ve vatandaşların anlayabileceği biçimde ifade edilmelidir. Yerellik gibi ilkelerin sınırları iyi tanımlanmalıdır.

Tarladan tüketiciye denetimler, izlenebilirlik, ürünlerin hikayesi, belgeleri, etiketi mümkün olan tüm detayları kapsamalı ve şeffaflık sağlanmalıdır.

Agroekolojik üretim tüm ilke ve boyutları ile ele alınmalı ve ekolojik olmayan bir üretimin insan sağlığı, gıda etiği, ekosistem ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri anlatılmalıdır. Ekolojik üretimin uzun vadede ekonomik açıdan avantajlı ve sürdürülebilir olması, ekonomik ve sosyal boyutu da dahil edilerek iyi örnekler ile üreticilere, üretici örgütlerine ve halka gösterilmelidir. Bu amaçla sivil toplum örgütleri, belediyeler, uzmanlar ve üniversiteler işbirliği içinde çalışmalıdır. Agroekolojik üretimin yaygınlaştırılması ancak talep yaratılması ile mümkündür.

Gıda olarak sunulan pek çok ürünün besleyici olmaması, yani yapay, sentetik, temel besin öğeleri eksiltilmiş, koruyucu maddeler eklenmiş, doğal yapısı bozulmuş olması ve bunların uzun vadede yaratabileceği sağlık sorunları konusunda kısa vadede halkı bilgilendirici, eğitici çalışmalar yürütülmelidir. Orta ve uzun vadede alternatiflerinin önünü açacak stratejiler, projeler geliştirilmelidir. Çocuklar ve sağlık sorunları yaşayanlar başta kırılgan gruplar önceliklendirilmelidir.

Tarladan sofraya gıdanın karbon ayak izi, kısa tedarik zincirlerinin iklim ve ekosistem açısından ve ekonomik açıdan avantajları muhakkak uygun bir dille aktarılmalı, “yerellik” strateji belgelerinin vazgeçilmezi olmalıdır.

Belediyeler bilgi kirliliğini ortadan kaldırmak için yapacakları çalışmalara ve tüm iletişim çalışmalarına belediye başkanından meclis üyelerine, servis şoföründen temizlik birimine öncelikle belediye içinde başlamalıdır.

Başarının en önemli anahtarlarından biri de tüm paydaşların sürece dahil edilmesi, herkesin iyi örnek ve sonuçları deneyimlemesi veya görmesi ile mümkündür. Dolayısı ile eylem planı çerçevesindeki tüm süreçlere vatandaşlar, üreticiler ve sivil toplum olabildiğince dahil edilmeli, özellikle başarılı sonuçlar ve modeller halka ve üreticilere açık organizasyonlar ile tanıtılmalı, paylaşılmalıdır. Okullar ve çocuklar bu sürecin içine muhakkak katılmalıdır. Tüm eğitim ve faaliyetlerde gıda israfı konusu da ele alınmalıdır.

Üretim, Bulunabilirlik, Güvenilirlik-Kalite

Kentlerin krizlere karşı daha dirençli kılınabilmesi, iklim değişikliğinin azaltılması vb. sorunların üstesinden gelmek için yerel çeşitlerin, bölge üreticilerinin ve örgütlenmenin desteklenmesi; yerel döngüsel üretim-kullanım döngülerinin, ekonomilerinin teşvik edilmesi; enerji, su, tohum, yem gibi girdilerin mümkün olduğunca yerelden temin edilmesi; üreticilerin sosyal refahının sağlanması gibi pek çok eylemin planlanması gerekmektedir.

Bu kapsamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Gıda Strateji Belgesi'nde de belirtilen ve aşağıda paylaşılan hedeflerinin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

- İstanbul'un kırsal alanlarının korunması, mümkünse yenilerinin ilave edilmesi;
- İstanbul'un maviyle yeşili buluşturan özelliklerinin öne çıkarılarak, deniz ürünlerinin korunması ve geliştirilmesi;
- Giderek azalmakta olan çiftçiler, özellikle küçük ölçekli üreticiler ile kadın çiftçi ve girişimcilerin sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesi;
- Üreticilerin katma değerli ürünlere yönlendirilmesi;
- Kırsal envanter çalışmasının başlatılması;
- Yerel kaynaklara yönelik girişimlere destek verilmesi ve kooperatifleşmenin yaygınlaştırılması;
- Ekosistem yaklaşımı ile bütünsel ve entegre arazi kullanımı planlamasının yapılması ve agroekolojik tarıma geçişin öncelikli olarak desteklenmesi;
- Park ve bahçelerde sıcaklara daha dayanıklı ve su tüketimi az bitkilerin kullanılması;
- Doğa dostu küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve balıkçılık uygulamalarının desteklenmesi;
- Mahallelerdeki sahipsiz ve kullanılmayan alanlarda, balkonlarda ve arka bahçelerde kentsel tarımın başlatılması ve kent bostanlarının çoğaltılması;
- Küçük çiftçilere girdi desteğinin sağlanması;
- Tarım işçilerinin ve mevsimlik işçilerin haklarının gözetilmesi.

Ayrıca mevcut tarım alanlarının korunması için tarımsal sit alanlarının ve kırsal mahalle statüsüne sahip mahallelerin artırılması için girişimlerde bulunulması, plansız kentleşme ve tarım alanlarının imara açılmasının önüne geçilmesi, amaç dışı kullanımın engellenmesi gerekmektedir.

Önemli bir sorun da 20.000 m2 arazi olmadan tarım amaçlı inşaat yapılamamasıdır. Bu sorun üreticiyi üretimden vazgeçmeye zorlamaktadır. İlgili düzenleme belirli amaçlarla sınırlı olmak kaydı ile değiştirilmelidir. Bu sayede sera, basit depo gibi yapılar yapılabilecektir.

Belediyelere ait ve diğer her türlü atıl alanların tespiti ve üretime katılması, yenilebilir peyzaj ve bahçeler de hedefler arasında olmalıdır.

Kent bostanları gibi geleneksel üretim-tüketim modelleri ile Şile Yeryüzü Pazarı gibi STK ve belediyelerin öncülük ettiği girişimler desteklenmeli, geliştirilmeli, model alınmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Tarımsal biyolojik çeşitliliği korumak için yerel çeşitlerin üretimini destekleyecek projeler geliştirilmelidir. Küçük ölçekli, uygulanabilir/sonuca daha çabuk ulaşılabilecek, modellenebilir, yaygınlaştırılabilir pilot projelere ihtiyaç vardır. Bu tip projeler katılımı ve motivasyonu da besleyecektir. Model oluşturacak küçük ölçekli projeler için belediyeler kendi arazilerinde kendi bünyelerinde veya lider çiftçiler, STK'lar ve konu uzmanları ile çalışabilir, sorunları bizzat deneyimleyebilir ve başarılı sonuçları daha sonra lider çiftçiler, üretici örgütleri ve ziraat odalarının desteği ile yaygınlaştırabilirler. Agroekolojik

üretime geçiş ancak çiftçilerin başarılı örnekleri görmeleri ve çiftçiler arası etkileşim ile mümkündür.

İstanbul ve bölgeye ait tarımsal biyolojik çeşitliliği koruyacak ve geliştirecek model projeler yapılmalıdır. Tohum bankaları ve fide üretiminde yerel çeşitler tercih edilmeli, bu konuda alım, pazarlama politikaları, destekleri olmalı ve üreticiler teşvik edilmelidir.

Gıda güvenliğinin sağlanması için üretimden pazarlamaya tüm aşamaları kapsayacak bir izlenebilirlik sistemi kurulmalı, bu süreç katılımcı ve şeffaf biçimde yürütülmelidir. Pestisitlerin, suni gübrelerin ve diğer sentetik girdilerin kullanımı aşamalı olarak azaltılmalı; bunun için bu şekilde üretim yapan üreticiler, özel sektör ve bu konuda çalışan enstitü, üniversite ve STK'lar ile işbirliği yapılmalıdır. Yerel çeşit ve üretimin teşvik yollarından bir tanesi de izlenebilirliğin bir parçası olarak bu ürünlerin farklı etiketlenmesinin sağlanmasıdır ki bu da talep yaratılması yolu ile üreticiyi teşvik edecektir.

Su varlığının korunması, yağmur suyu hasadı ve toprağın su tutma kapasitesinin artırılması, damlama sulama gibi uygulamalara geçilmesi, daha dirençli ve yerel çeşitlerin kullanılması, sarnıçlar gibi geleneksel yöntemlerin gündeme alınması, tarım ve gıda üretiminde su tasarrufu sağlamaya yönelik uygun-yeni teknolojiler kullanılması ve ekolojik dengeye önem veren üretim modellerine geçişin sağlanması da değişen iklim şartları da dikkate alındığında gıdanın bulunabilirliğini sağlamak anlamında son derece önemlidir.

Bir diğer önemli konu ise tarımsal üretim-pazarlama sürecinde yerel, döngüsel, kapalı sistemlere geçilmesidir. Su varlığı, tohum, enerji, atık yönetimi bu kapsamda ele alınması gereken önemli alt başlıklardır. Gri su kullanımı, yenilenebilir ve yerel enerji kaynaklarının kullanımı, atıkların yerinde ayrıştırılarak hayvan yemi, kompost vb. amaçlarla kullanılması, tohum, fide ve fidan üretiminin teşvik edilmesi veya belediyeler tarafından üretilerek üreticinin desteklenmesi gibi konularda hedefler konmalı, projeler geliştirilmelidir.

Salgınlar, savaşlar, iklim vb. gibi krizler bize göstermektedir ki yerellik, kısa tedarik zincirleri, agroekoloji kentsel gıda strateji belgelerinin olmazsa olmazıdır.

Ayrıca gastronomi ve yemek kültürü, ekolojik turizm, agroturizm odaklı çeşitli projelere üreticiler ve üretici örgütlerinin katılımı sağlanarak farklı gelir modelleri ile de üreticiler desteklenmelidir.

Tedarik, Pazarlama, Erişilebilirlik

İlin gıda tedarik zincirinin detaylı biçimde analizi, mümkünse haritalanması çok önemlidir. Üreticiler, haller, pazarcılar, marketler, depolama tesisleri, lojistik firmaları, kooperatif ve birlikler vb. tedarik zincirinin tüm paydaşları sürece dahil edilmelidir. Kritik, temel gıda ürünleri, kırılabilir gruplar (açlık ve yetersiz beslenme sorunu yaşayan grup ve aileler, çocuklar, öğrenciler vb.) ve gıda krizi yaşandığında bu zincirde oluşabilecek sorunlar dikkatle ele alınmalıdır. Bu doğrultuda belediyeler gerekli önlemleri almalı, gıda strateji belgesini geliştirmeli, hedeflerini buna göre belirlemelidir. Gıda tedarik zincirinin kısaltılması, agroekolojik üretim, üretici ve tüketicilerin örgütlenmesi, herkes için adil ve erişilebilir gıda,

atık yönetimi ve sisteminin kurulması ile gıda israfını engellemek ana stratejik hedefler olmalıdır.

Bu stratejik hedefler doğrultusunda mevcut topluluk destekli tarım projeleri, modelleri, üreticiden tüketiciye pazarlama modelleri analiz edilmeli, geliştirilmeli, desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalı, ülkemiz ve yurt dışındaki farklı proje ve modeller incelenerek yeni girişimlere ön ayak olunmalı veya bu girişimler teşvik edilmelidir. Tedarik zincirinde gıda adaletinin sağlanması için aracının mümkün olduğunca azaltıldığı modeller teşvik edilmelidir.

Topluluk bahçeleri, kent bostanları, gıda toplulukları ve tüketici örgütlerinin doğrudan üreticilerden (özellikle yerel üreticilerden) alım yaptığı topluluk destekli tarım projeleri, katılımcı onay sistemleri, gıda üretiminde ortak, kolektif mekan ve araç kullanımı, üretici pazarları, yeryüzü pazarları, yerel ürün e-ticaret modelleri, yerel üreticiden tüketiciye dağıtım modelleri, mahalle mutfakları, özellikle kırılgan grupları hedefleyen gıda bankası projeleri, halk ekmek, halk market ve restoranları gibi belediye satış kanalları gibi modeller ve bu modellerin farklı uygulamaları mevcuttur. Bu konularda iyi örnekler oluşturulması, mevcutların incelenmesi, yaygınlaştırılması için bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri yürütülmesi, bu yönde çalışan gruplara mekan, lojistik, teknolojik altyapı gibi konularda destek sağlanması önemlidir.

Üreticiler muhakkak örgütlenmeye teşvik edilmeli, kamu alımlarının üretici örgütlerini ve yerel üreticileri destekleyebilmesi için örgütlerin EKAP sistemi kaydı teşvik edilmeli ve alımlar öncelikle üretici örgütlerinden yapılmalı, yerel üreticilerden doğrudan temin için olasılıklar geliştirilmelidir. Belediyeler, işletmeleri aracılığı ile planlı ve sözleşmeli üretim süreçlerini de orta veya uzun vadeli planlarına koymalıdır.

Bütün bunlar için önceki bölümlerde de belirtildiği üzere mevcut durum analizi yapılmalı, tüm paydaşlar il, ilçe veya mahalle bazında planlama ve uygulama süreçlerine dahil edilmelidir.

Ürün israfının azaltılması ve gıda atıklarının geri kazanımı ile kompost üretimi gıda stratejik belgesinin ana hedefleri arasında olmalıdır. Bunun için tüm tedarik zinciri haritalandırılmalı ve tüm paydaşlar dahil edilerek il, ilçe, mahalle bazında stratejik eylem planları geliştirilmelidir.

Tedarik zincirinin başından sonuna tarımsal girdilerden üretim şekline, maliyetlerden karbon ayak izine, izlenebilir olması ve şeffaflık ile paylaşılması da hedefler arasında olmalıdır. Bu süreçler için katılımcı denetim mekanizmaları ve adil ticaret ilkeleri de tanımlanmalıdır.